

Utsikter for oljemarkedet og rederienes fremtidige interesse for nybygg

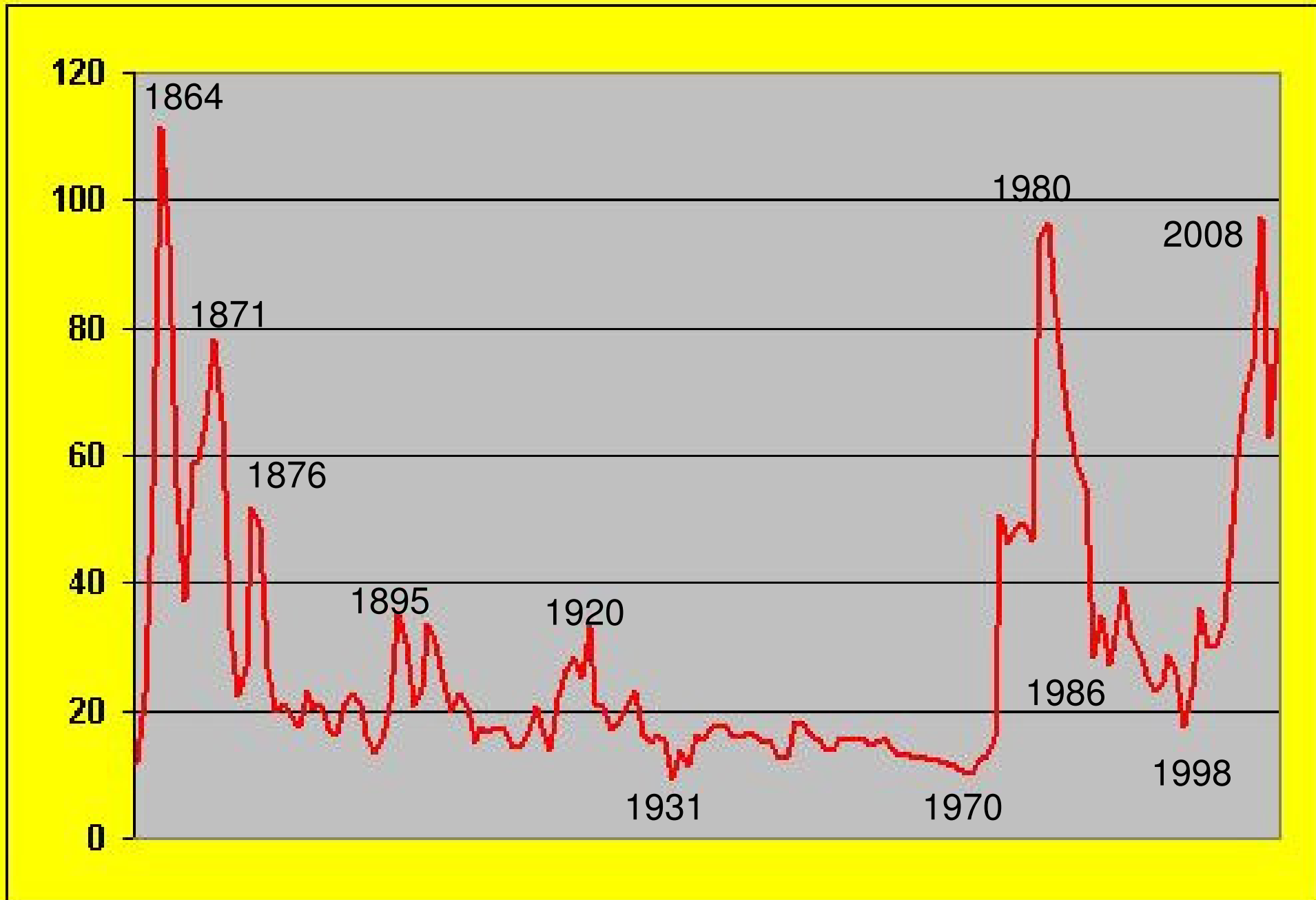
Hans Henrik Ramm

Ramm Kommunikasjon

Norske Skipsverft

Årsmøte Bergen 19. mars 2010

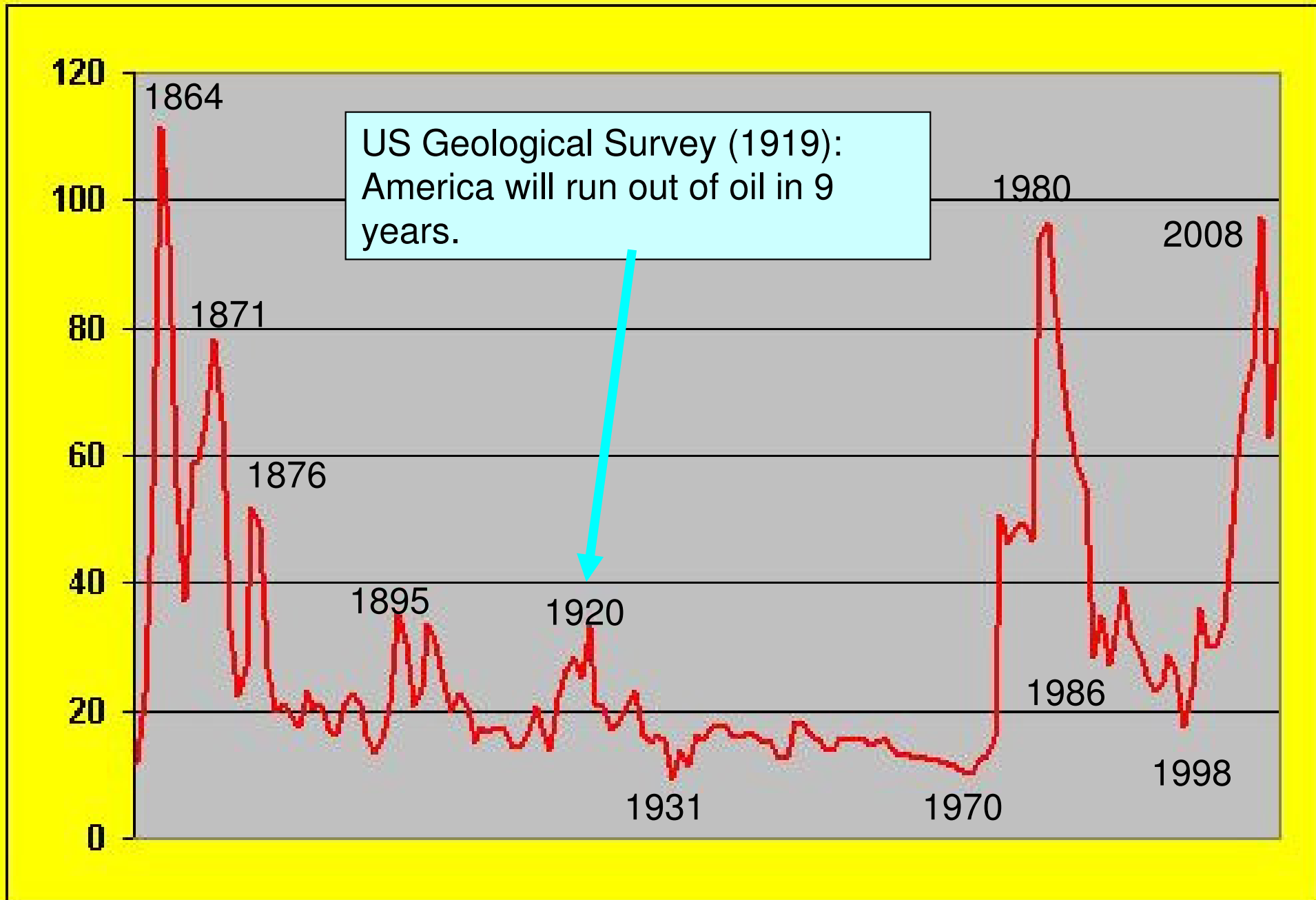
Oljepris 1861 - mars 2010 i faste dollar (2008)

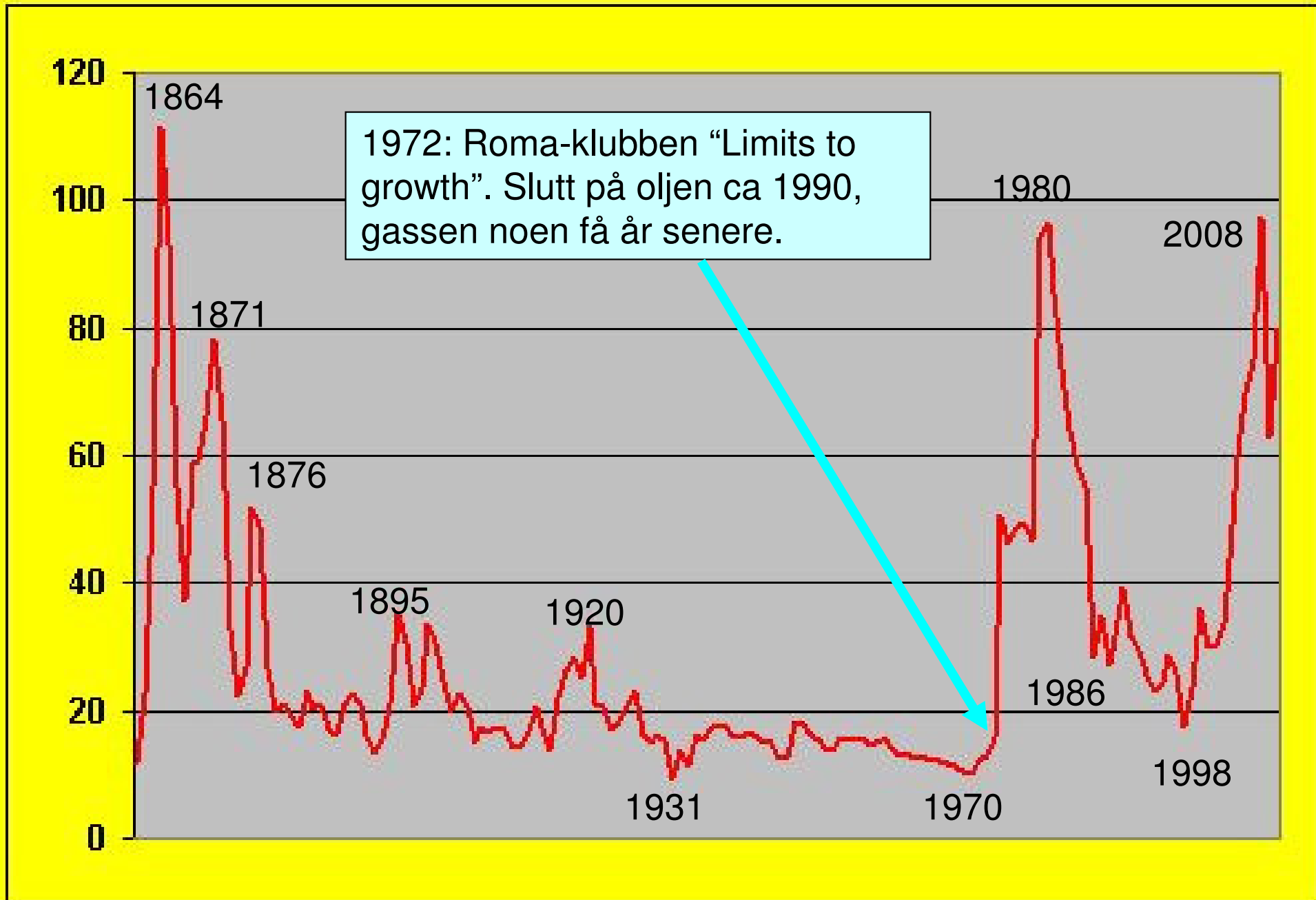

Kilde: E24 Børs

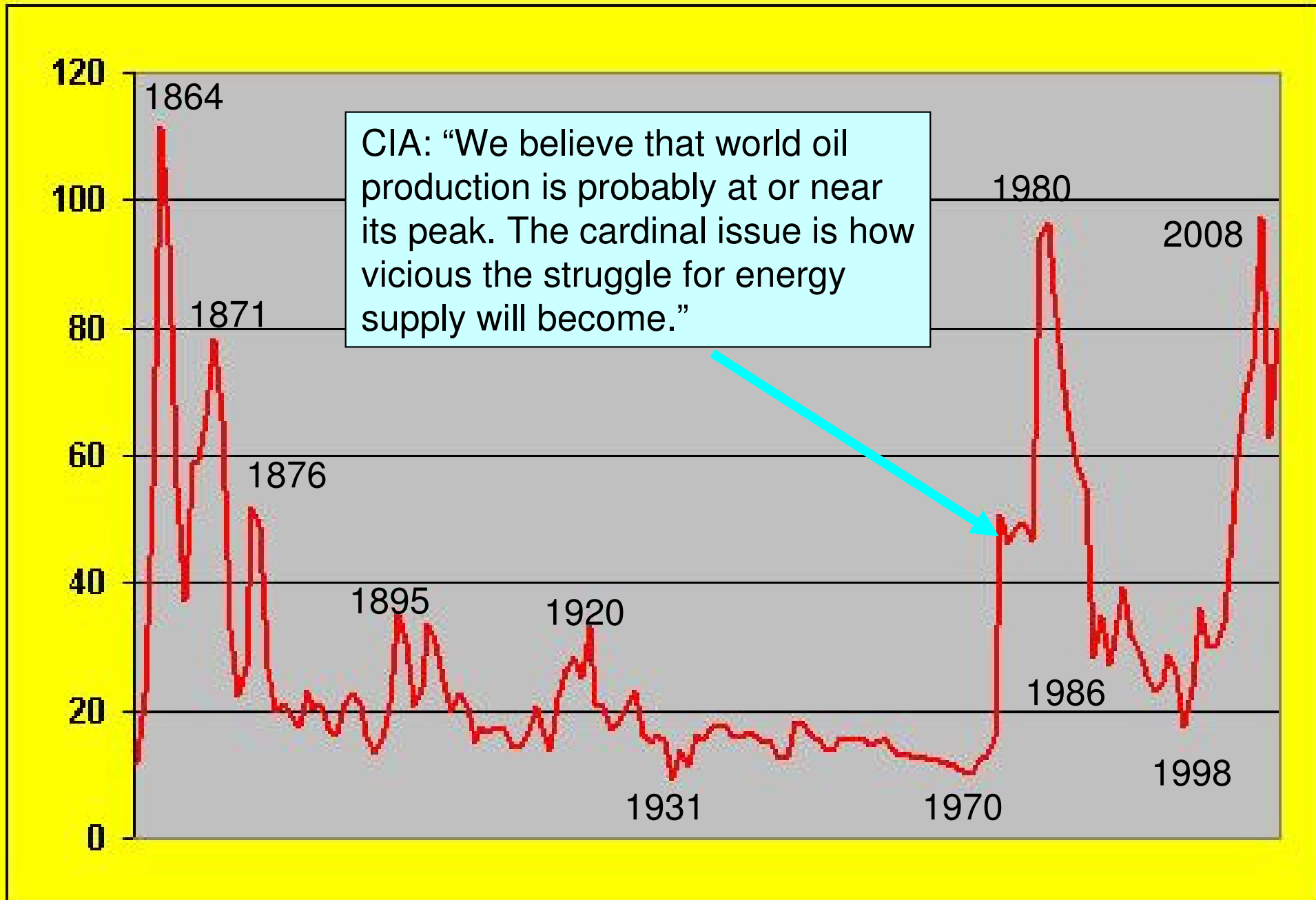
Oljepris 1861 - mars 2010 i faste dollar (2008)

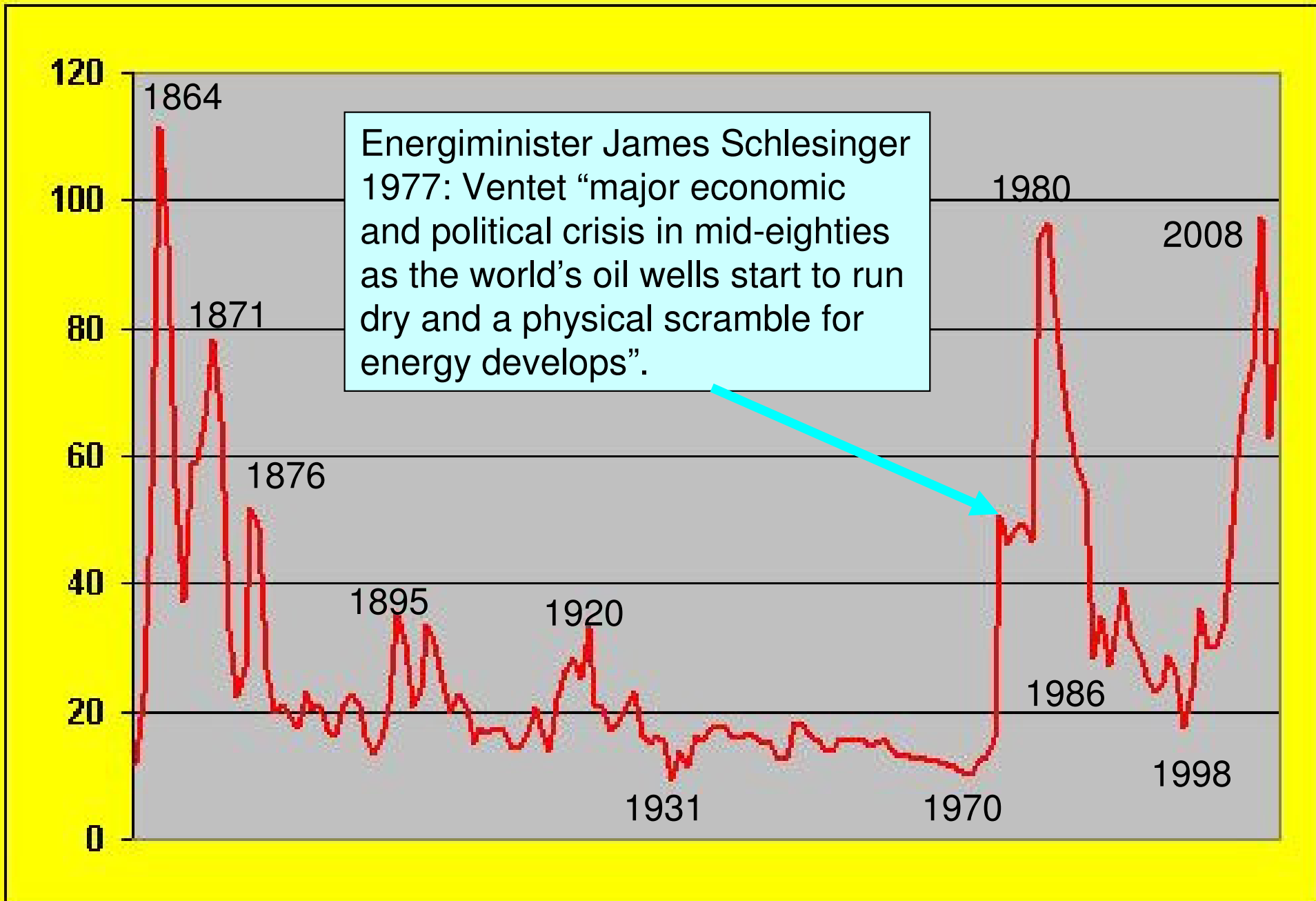
Oljepris 1861 - mars 2010 i faste dollar (2008)

Oljepris 1861 - mars 2010 i faste dollar (2008)

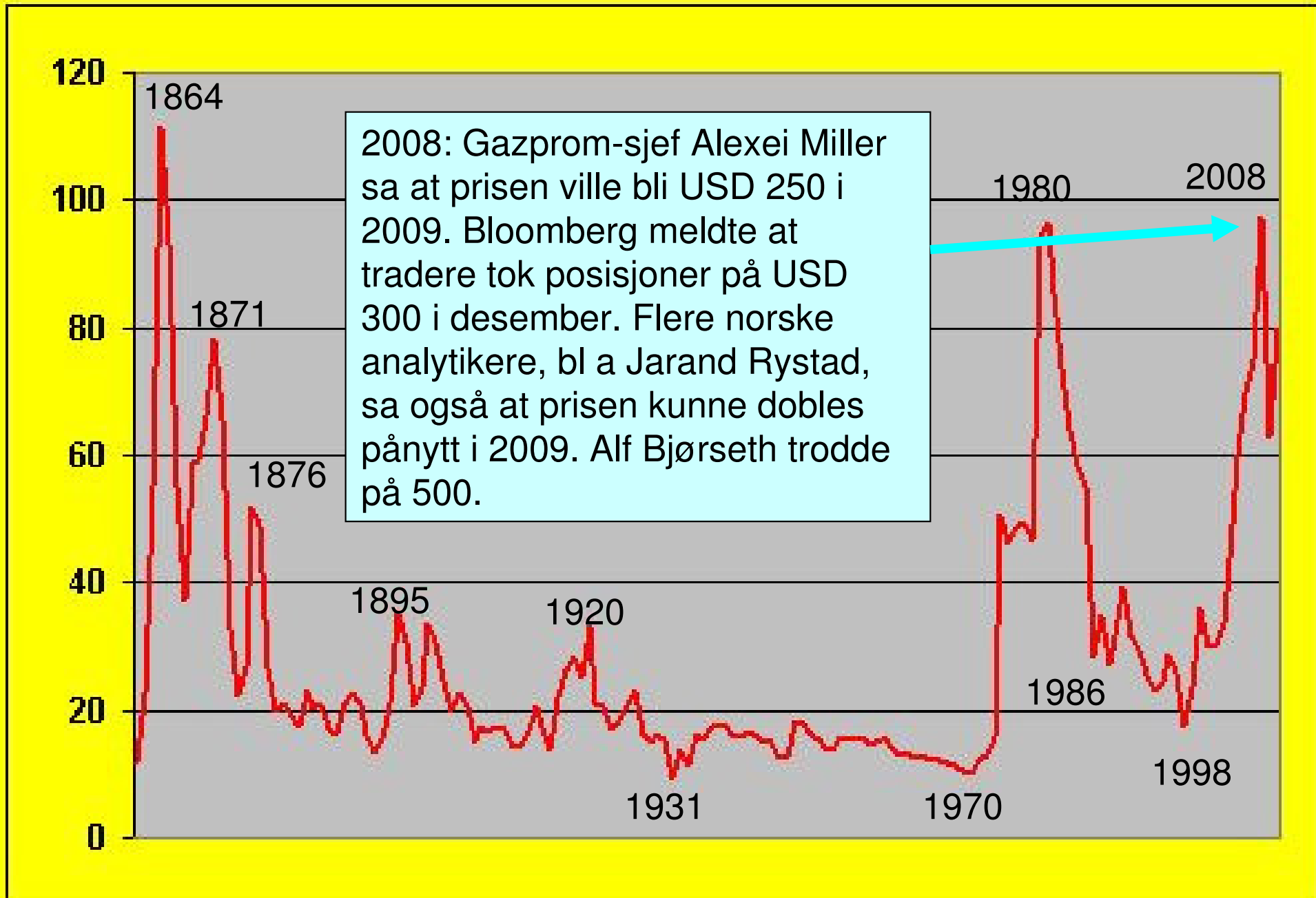
Oljepris 1861 - mars 2010 i faste dollar (2008)

Oljepris 1861 - mars 2010 i faste dollar (2008)

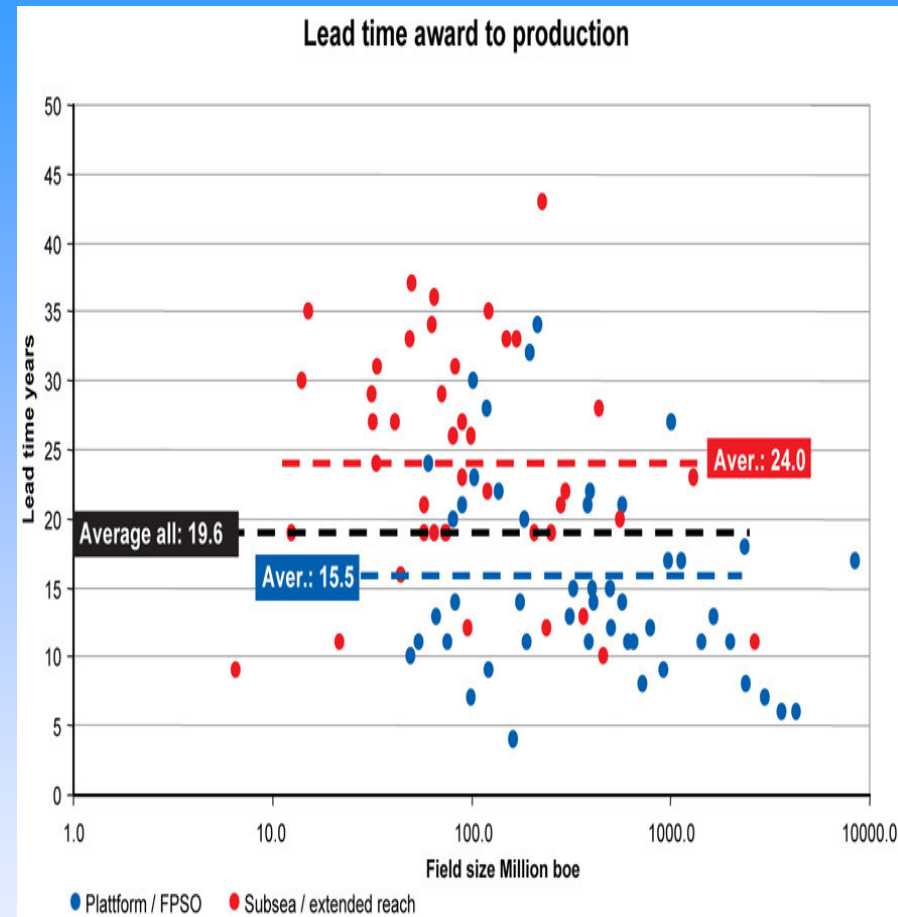

Oljepris 1861 - mars 2010 i faste dollar (2008)

Egenskaper ved markedet

- ⇒ OPEC, geopolitikk
- ⇒ Vekselvirkning med konjunkturer
- ⇒ Svært lange ledetider
 - ⇒ Både tilbud og etterspørsel
 - ⇒ Elastisitet lav på kort sikt, høy på lang sikt
 - ⇒ Lite forandring før betydelige investeringer
- ⇒ Høyt kunnskapsinnhold = kapasitetsbegrensninger
- ⇒ Delmarkedene lite transparente
 - ⇒ Medfører over/underinvestering
- ⇒ Finansielle aktører, futures
- ⇒ Historieløshet
- ⇒ Svak forståelse for teknologi
- ⇒ Analytikere ser bare på konvensjonell olje

Et syklisk marked

- ⇒ Olje/gass-markedet er syklisk og uforutsigbart
- ⇒ Det kommer det fortsatt til å være
- ⇒ Vinnerne planlegger for gode og dårlige tider
- ⇒ ExxonMobil: “We have always taken a long-term view rather than reacting to short-term business cycles” (Bl a årsberetningen 2006)
- ⇒ Viktigste for kunnskapstunge bedrifter som kan ha store kostnader både ved oppskalering og nedskalering
- ⇒ Likevel viktig å ha kunnskap om hva som styrer syklusene
- ⇒ Dårlig med god forskning rundt temaet – mye er anekdotisk

Hva sier de på helt kort sikt?

”23 av 50 analytikere, eller 46 prosent, sier oljeprisen vil falle frem til 19. mars. 14 analytikere, eller 28 prosent, venter at frontkontraktene vil stige og 13 sier det vil være lite endringer i prisene.

I forrige uke var analytikerne splittet, hvor 38 prosent av de spurte ventet oppgang og like mange trodde på fall i oljeprisene.”

(Hegnar Online 13. mars 2010)

Hva sier de på mellomlang sikt?

”Det amerikanske energidepartementets statistikkfløy, Energy Information Administration (EIA), venter nå en WTI-snittpris vil være på over 80 dollar fatet i høst, stigende til et snitt på rundt 82 dollar fatet i utgangen av 2010 og til 85 dollar innen utgangen av 2011.”

(DN 10. mars 2010)

Hva sier de på mellomlang sikt?

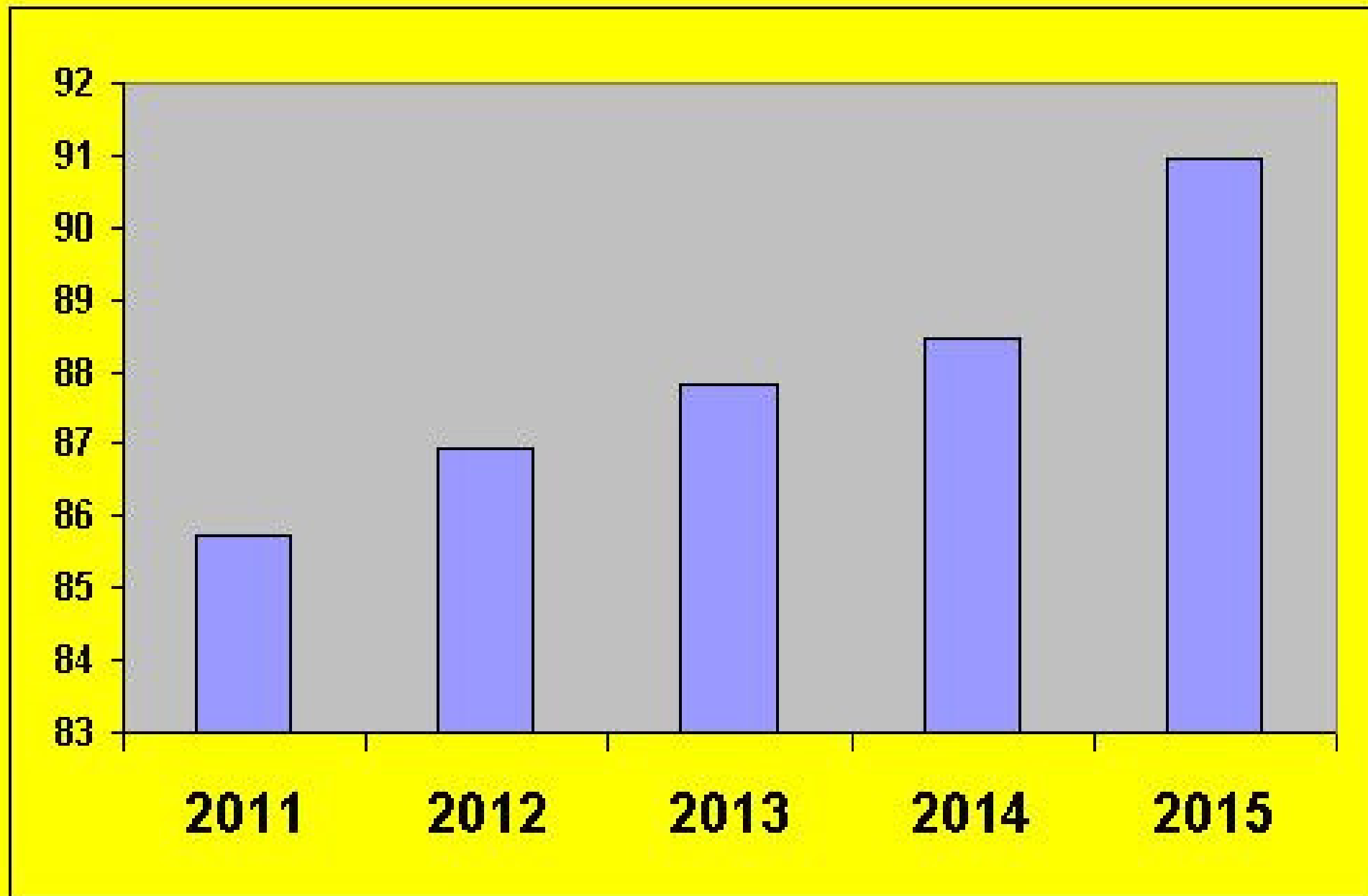
”The oil price is likely to stay in the \$60-\$90-a-barrel range in the coming years, BP Chief Executive Tony Hayward said Tuesday.

If the oil price falls below \$60 a barrel, it reduces the incentive to invest in new production, provoking a supply reduction that supports prices, as happened early in 2009, Hayward said.

If the price rises above \$90 a barrel, it becomes too expensive and consumers change their behavior, resulting in a fall in demand, as happened in the summer of 2008, he said.”

(WSJ 2. mars 2010)

NYMEX Light Crude Oil Futures 11. mars 2010

Skal vi stole på futures?

- ⇒ NYMEX futures 20. juni 2006 (USD 68,1):
 - ⇒ Levering måneden etter: USD 69,3 – ble 73,5
 - ⇒ **Levering juli 2008: USD 70,40 – ble 130,7**
 - ⇒ Levering oktober 2008: USD 69,7 – ble 75,5
 - ⇒ Levering mars 2010: USD 67,4 – er ca 80
 - ⇒ Levering 2012: USD 63,8 – sier idag 86,9
- ⇒ NYMEX futures 10. januar 2007 (USD 53,8):
 - ⇒ Levering måneden etter: USD 54,9 – ble 57,6
 - ⇒ **Levering juli 2008: USD 63,8 – ble 130,7**
 - ⇒ Levering oktober 2008: USD 63,9 – ble 75,5
 - ⇒ Levering mars 2010: USD 63,5 – er ca 80
 - ⇒ **Levering 2012: USD 61,8 – sier idag 86,9**
- ⇒ NYMEX futures 15. september 2008 (USD 98,2):
 - ⇒ **Levering måneden etter: USD 102,1 – ble 75,5**
 - ⇒ Levering mars 2010: USD 104,7 – er ca 80
 - ⇒ Levering desember 2012: USD 105,5 – sier idag 87,4
 - ⇒ Levering desember 2015: USD 105,0 – sier idag 91,0

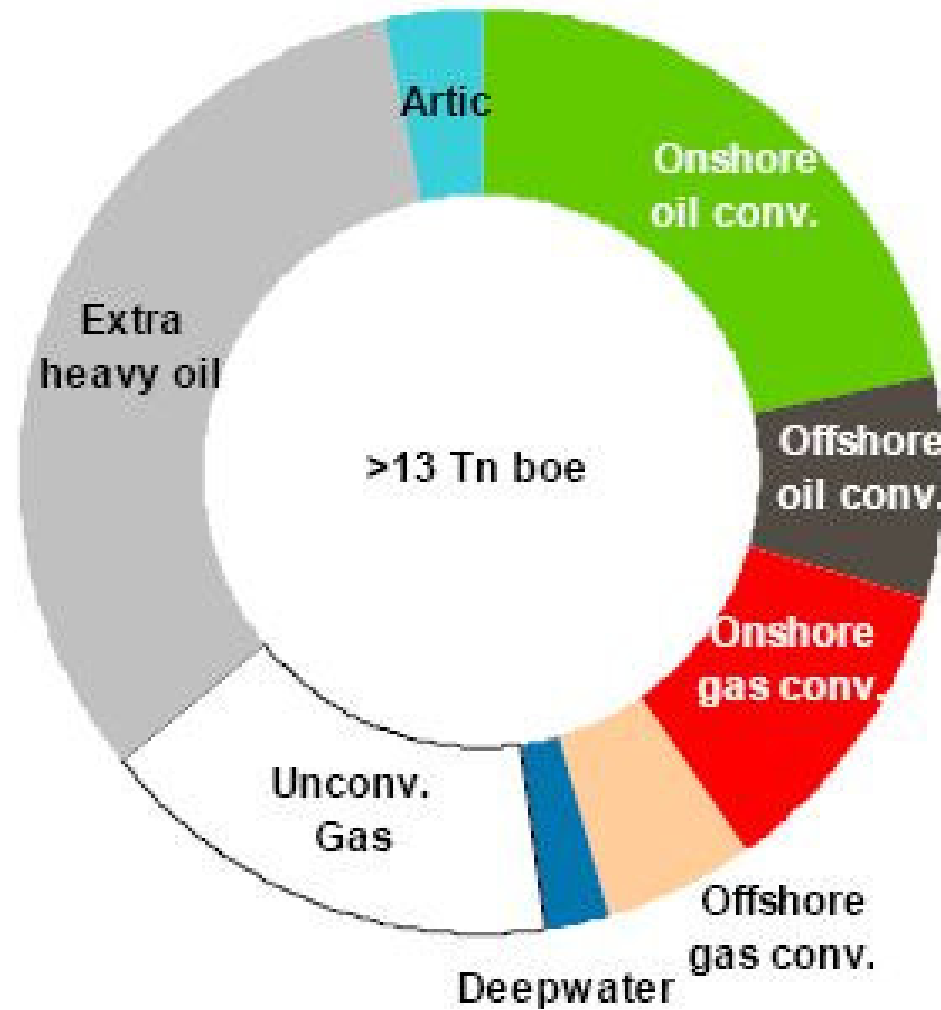

Hva sier de på lang sikt?

⇒ To hovedsyn:

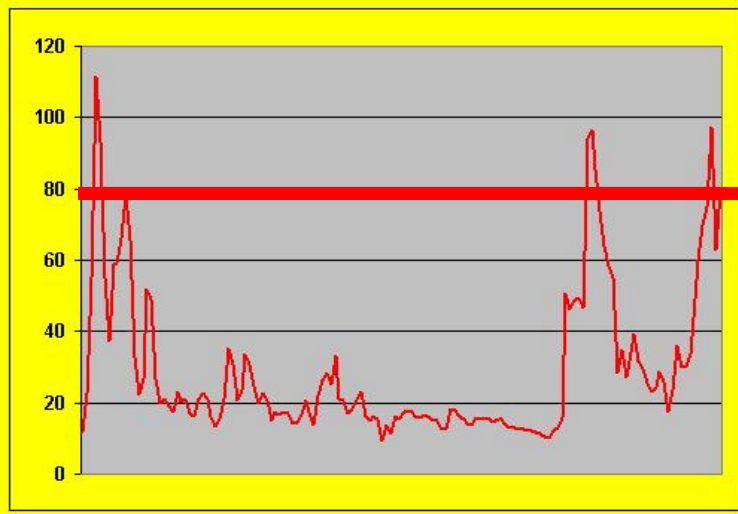
- ⇒ Olje er en knapp og begrenset ressurs, derfor må prisen gå opp i det lange løp
- ⇒ Med ukonvensjonelle ressurser er det ikke knapphet på lengre sikt, særlig ikke på gass. Gass kan erstatte alle oljeprodukter etter som det blir nødvendig. Energimarkedet er bare segmentert på kort og mellomlang sikt. Derfor vil oljeprisen fortsette å være syklisk.

Global Hydrocarbon Resources

Source: Ivan Sandrea, VP, Statoil Head of International E&P Strategy
Sanford Bernstein conference London, September 23, 2008 .

Oljepris 1861 - mars 2010 i faste dollar (2008)

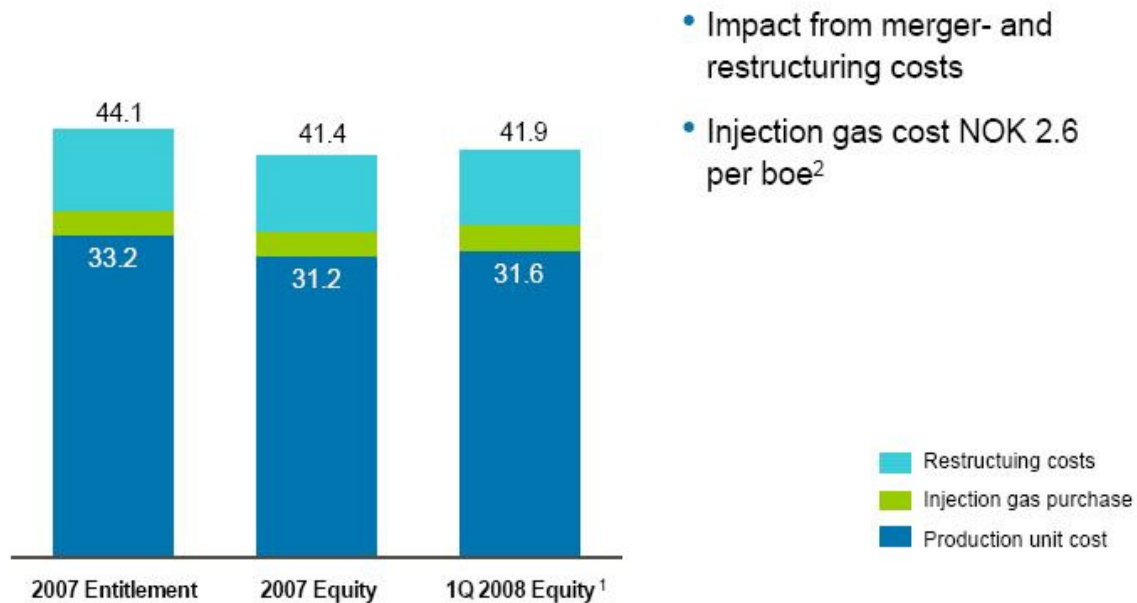

Det interessante spørsmålet er: Hvorfor opplever vi markedet som svakt når 80 \$/bbl historisk sett er en meget høy pris?

... og når gjennomsnittlig produksjonskostnad fortsatt er temmelig lav?

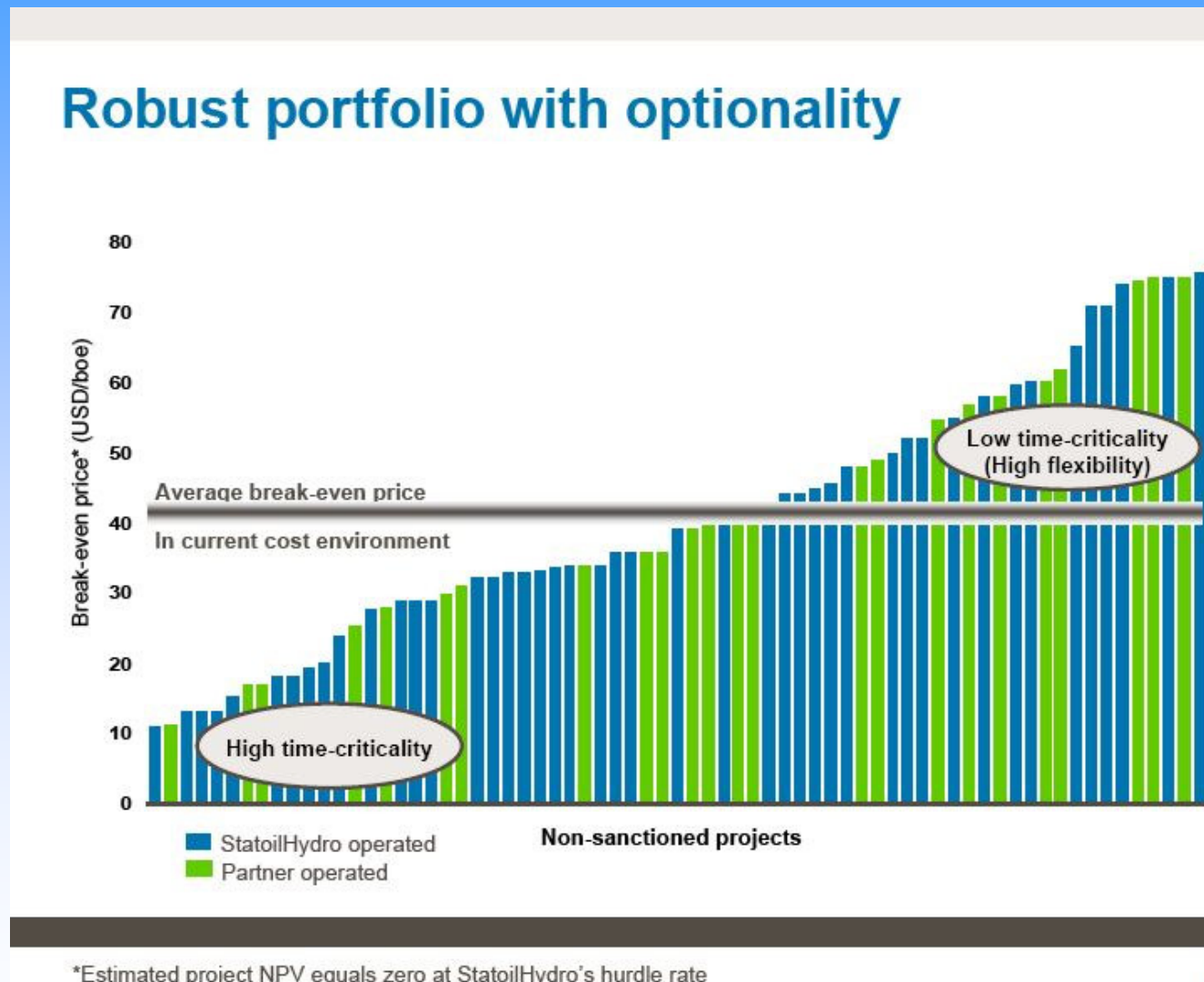
Source: Ivan Sandrea, VP, Statoil Head of International E&P Strategy Sanford Bernstein conference London, September 23, 2008 .

Production unit cost (NOK per boe)

1) 12 month average Production unit cost.
2) Average for the 12 month period ended 31 March 2008.

... og når Statoil oppgir gjennomsnittlig break-even pris rundt USD 40 for nye prosjekter?

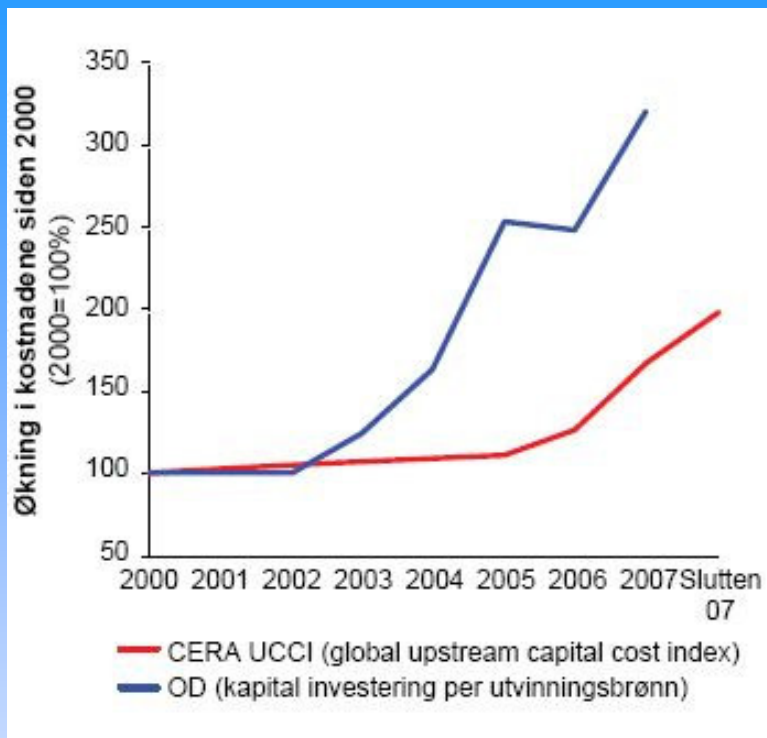
Source: CFO Eldar Sætre, Statoil, Capital Day London 2009.

Det er ikke slik at det stadig blir dyrere fordi vi bruker de enkleste ressursene først. Grunnleggende er prisen bindemiddel mellom etterspørsel og energieffektivitet på den ene siden og tilbud og teknologi på den annen. Vi går stadig gjennom teknologigrenser, og lærekurver presser ned prisen for de nye teknologiene. Hvis tilbud leder på etterspørsel, stiger prisene, ellers omvendt. Men så kommer alle de andre forstyrrelsene i tillegg ...

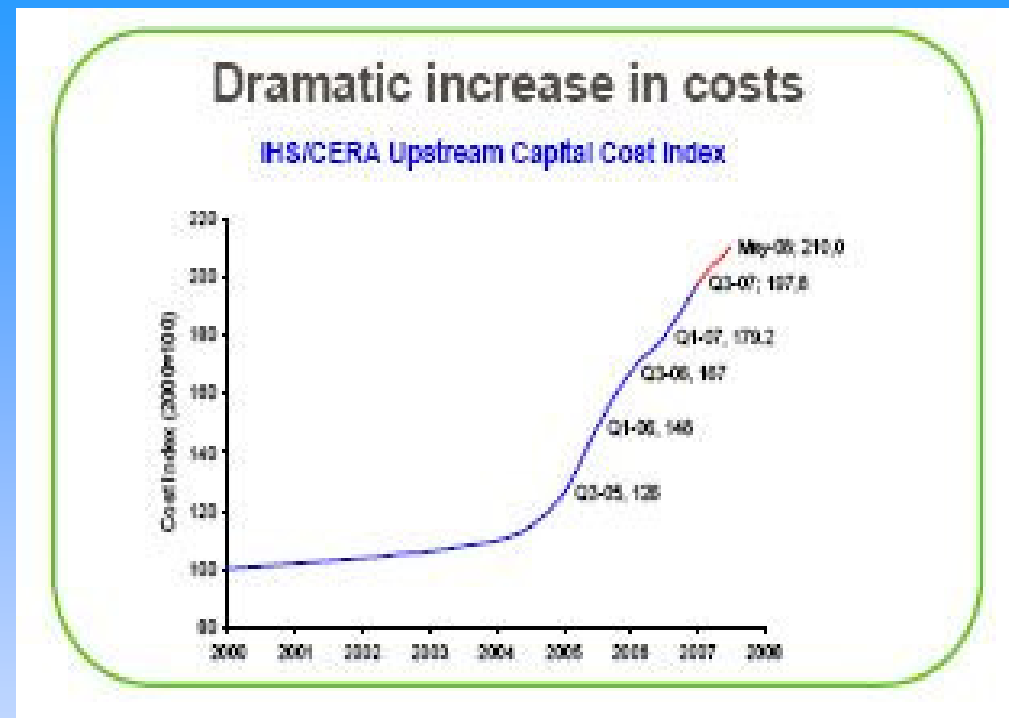
Et kortsiktig svar er at det fortsatt er stor usikkerhet om fremtiden: Er finanskrisen virkelig over? Vil veksten i Asia virkelig fortsette? Kan man stole på oljeprisnivået?

Dessuten: Mange selskaper er blitt kapitalbegrenset etter finanskrisen, samtidig som kapitalmarkedet setter strengere krav til disiplin.

Men: Selv WEOs scenario for aktiv klimapolitikk viser at verden vil trenge all den olje industrien kan skaffe.

Kilde: KonKraft-rapport nr 2, desember 2008

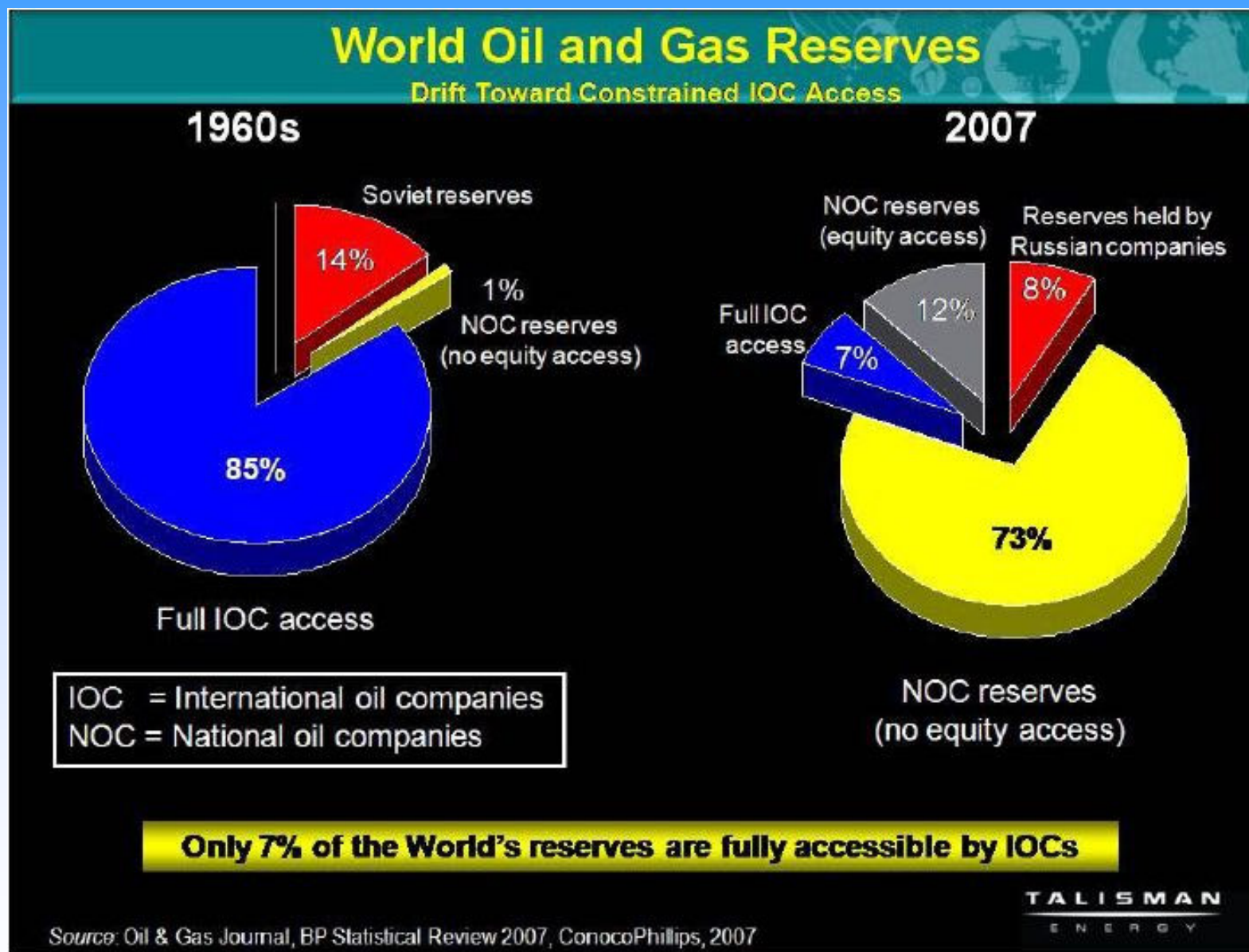

Kilde: David Nunn SVP, Head of Strategy and acquisitions UBS Global Oil & Gas Conference Austin, May 22, 2008

Antakelig er det viktigere at oljeselskapene forsinker noen investeringer i påvente av at kostnadene kommer ned – særlig i Norge.

Ett scenario kan derfor være at etterspørselen fra oljeselskapene vil ta seg opp forholdsvis raskt. Offshore-rederiene må få sysselsatt sine nyinvesteringer fra oljepristoppen, men vil deretter som vanlig måtte erstatte skip og rigger som blir utdatert, og investere i skip og rigger for mer krevende oppgaver (Arktis, deepwater).

Men det er noen strukturelle forhold som kan føre til en annen utvikling:

Source: Talisman's Unconventional Gas Specialist Dr Basim Faraj at a DnB NOR Markets seminar in January.

Det meste av lavkostoljen tilhører NOCs og er på land.

Tilgangen til leteområder i åpne vertsland begrenses av at landene er uvillige til å åpne nye leteområder (Norge, USA).

Oljeselskapene ble allerede fra begynnelsen av nasjonaliseringsbølgen i 60/70-årene tvunget til å lete etter mer krevende og til enhver tid "ukonvensjonelle" ressurser.

Det ga støtet til at offshore ble den internasjonale oljeindustriens hovedfokus og har vært det til nå – til glede for hele den maritime næringskjeden.

HVA ER UKONVENSJONELT?

????

Abiotisk olje og gass?

Coalbed methane offshore

Gass i hydrater offshore

Gass i hydrater på land

Arktis med krevende isforhold

Oljeskifer

Sub-salt, sub-basalt

Oljesand

Skifergass

Coalbed methane, tight gas på land

"Arktis light"

Større vanddyp

Vanddyp ned mot 300 m

Dypere vann med tilpasset teknologi

Grunt vann med teknologi fra land

Seismisk utforskning av dypere lag

Grunne brønner på land

"Natural seeps", myrgass etc

CA 1965

HVA ER UKONVENSJONELT?

????

Abiotisk olje og gass?

Coalbed methane offshore

Gass i hydrater offshore

Gass i hydrater på land

Arktis med krevende isforhold

Oljeskifer

Sub-salt, sub-basalt

Oljesand

Skifergass

Coalbed methane, tight gas på land

"Arktis light"

Større vanddyp

Vanddyp ned mot 300 m

Dypere vann med tilpasset teknologi

Grunt vann med teknologi fra land

Seismisk utforskning av dypere lag

Grunne brønner på land

"Natural seeps", myrgass etc

CA 1980

HVA ER UKONVENSJONELT?

????

Abiotisk olje og gass?

Coalbed methane offshore

Gass i hydrater offshore

Gass i hydrater på land

Arktis med krevende isforhold

Oljeskifer

Sub-salt, sub-basalt

Oljesand

Skifergass

Coalbed methane, tight gas på land

"Arktis light"

Større vanndyp

Vanndyp ned mot 300 m

Dypere vann med tilpasset teknologi

Grunt vann med teknologi fra land

Seismisk utforskning av dypere lag

Grunne brønner på land

"Natural seeps", myrgass etc

CA 1990

HVA ER UKONVENSJONELT?

????

Abiotisk olje og gass?

Coalbed methane offshore

Gass i hydrater offshore

Gass i hydrater på land

Arktis med krevende isforhold

Oljeskifer

Sub-salt, sub-basalt

Oljesand

Skifergass

Coalbed methane, tight gas på land

"Arktis light"

Større vanddyp

Vanddyp ned mot 300 m

Dypere vann med tilpasset teknologi

Grunt vann med teknologi fra land

Seismisk utforskning av dypere lag

Grunne brønner på land

"Natural seeps", myrgass etc

CA 2000

HVA ER UKONVENSJONELT?

????

Abiotisk olje og gass?

Coalbed methane offshore

Gass i hydrater offshore

Gass i hydrater på land

Arktis med krevende isforhold

Oljeskifer

Sub-salt, sub-basalt

Oljesand

Skifergass

Coalbed methane, tight gas på land

"Arktis light"

Større vanddyp

Vanddyp ned mot 300 m

Dypere vann med tilpasset teknologi

Grunt vann med teknologi fra land

Seismisk utforskning av dypere lag

Grunne brønner på land

"Natural seeps", myrgass etc

CA 2005

HVA ER UKONVENSJONELT?

????

Abiotisk olje og gass?

Coalbed methane offshore

Gass i hydrater offshore

Gass i hydrater på land

Arktis med krevende isforhold

Oljeskifer

Sub-salt, sub-basalt

Oljesand

Skifergass

Coalbed methane, tight gas på land

"Arktis light"

Større vanddyp

Vanddyp ned mot 300 m

Dypere vann med tilpasset teknologi

Grunt vann med teknologi fra land

Seismisk utforskning av dypere lag

Grunne brønner på land

"Natural seeps", myrgass etc

Disse vet vi finnes i nær sagt ubegrensede mengder.

CA 2010

"Peak oil"-bevegelsen har inntil helt nylig avskrevet "nye ukonvensjonelle" som for dyre og vanskelige. Nå har skifergass slått gjennom, og oljesand er på god vei.

VERDEN GÅR NÅ INN I EN SKIFERGASSREVOLUSJON

- **Teknologisk gjennombrudd de siste 4-5 årene**
- **Utvinningsgraden økes fra 10% til mer enn 50%**
- **Majors og large independents investerer tungt i USA og er på vei inn i Europa, China, Sør-Afrika...**
- **Ressursene ventes å være større enn konvensjonelle gassressurser**
- **Mer enn nok i vertsland som er åpne for IOCs**
- **Meget fristende for USA og Europa som er svært opptatt av selvforsyning**
- **Selvforsyningshensynet vil hjelpe til å gjøre gass langt bedre forstått som del av klimaløsningen**

HVA ER UKONVENSJONELT?

????

Abiotisk olje og gass?

Coalbed methane offshore

Gass i hydrater offshore

Gass i hydrater på land

Arktis med krevende isforhold

Oljeskifer

Sub-salt, sub-basalt

Oljesand

Skifergass

Coalbed methane, tight gas på land

"Arktis light"

Større vanddyp

Vanddyp ned mot 300 m

Dypere vann med tilpasset teknologi

Grunt vann med teknologi fra land

Seismisk utforskning av dypere lag

Grunne brønner på land

"Natural seeps", myrgass etc

Den dårlige nyheten er at teknologifronten nå i sterkere grad går på land, særlig inn i skifergass og oljesand.

Vi trodde at vi skulle gå rett videre med "mer offshore" etter at teknologifronten har gått nesten bare offshore i femti år.

Og vil NOCs sitte i ro?

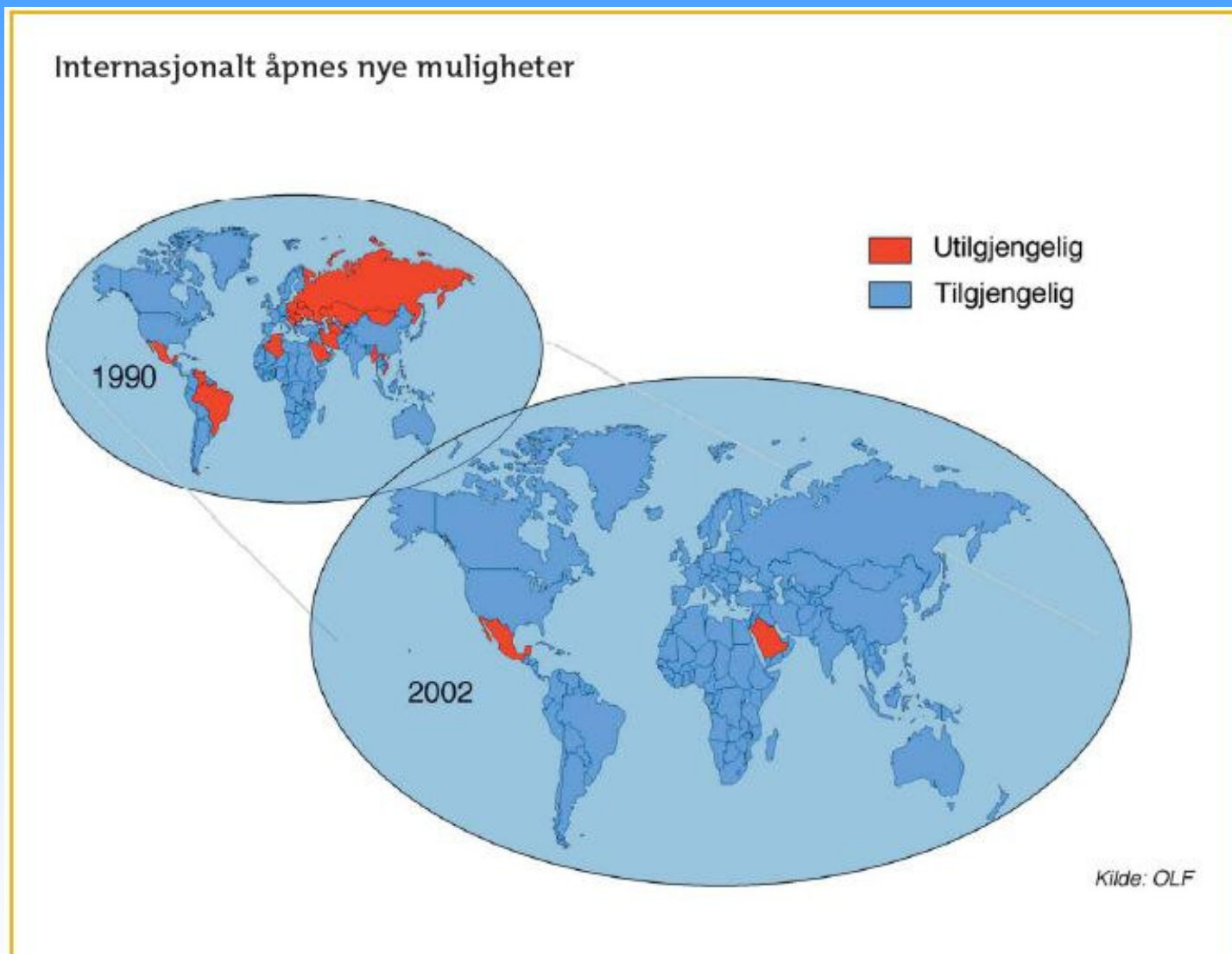
- Over the next five years, we expect to invest another \$90 billion, with an increasing proportion of that direct to gas as we roughly double our gas capacity over a 10-year period, Khalid Al-Falih, CEO of Saudi Aramco told [the IHS CERA seminar in Houston].

The company spent over \$62 billion in the previous five years.

(Arab News 13. mars 2010.)

... men det blir også mest på land!

Ressursnasjonalismen svinger, og kan snu igjen:

Et mer pessimistisk scenario kan derfor være at oljeselskapene forskyver sin interesse og sine investeringer i første rekke inn i skifergass og oljesand. NOCs svarer med å øke sine investeringer på land, og slipper etter hvert IOCs mer til. Dette medfører redusert utvikling i offshore frontområder.

Etterspørselen etter marine tjenester blir redusert, og det tar lenger tid før rederiene trenger nybygg.

Noe av dette skjer allerede fordi LNG-markedet svikter:

- Shtokman utsatt, LNG-del meget tvilsom**
- Shah Deniz-kontrakt med Tyrkia utsatt**
- Mer tvil om Snøhvit tog 2**

HVA VIL SKIFERGASS GJØRE MED PRISENE?

- **Prisen på gass er allerede satt under press**
- **Redusert innsats for olje vil i en periode styrke oljeprisen**
- **Ukonvensjonell olje på land sliter fortsatt; med bedre oljepris vil offshore fortsatt være et godt alternativ for olje**
- **På lengre sikt kan gass substituere for oljeprodukter, men det vil ta tid**
- **Det gjelder å bruke tiden til å utvikle teknologi for Arktis, superdypt vann, sub-salt, sub-basalt**

ANDRE POSITIVE ASPEKTER:

- **”Peak oil and gas” er tilbakevist – vil øke tilliten til varigheten av olje og gass**
- **USA og Europa vil lettere omfavne gass som del av klimaløsningen – gassmarkedet vil vokse**
- **Gass til drivstoff vil fremtre som bedre enn biofuel**
- **Gass til kraftproduksjon bedre enn vindmøller – dette vil kanskje også bli bedre forstått**
- **Skifergassen vil kanskje ”skape sitt eget marked”**
- **Økt interesse for ukonvensjonelle ressurser kan smitte over til andre: India er allerede i gang med offshore hydrater – hva med Norge?**

NORSK OLJEPOLITIKK BLIR VIKTIGERE:

- **Norge har ikke ressurser på land – hvis det globale offshoremarkedet synker, blir det norske viktigere**
- **Norge har nøkkelen til Arktis og kan få fart på fremrykningen hvis vi åpner nye områder raskt**
- **Norge kan også ha nøkkelen til sub-basalt (Jan Mayen)**
- **Endret gassmarked i Europa vil tvinge Norge til å gjennomgå rammebetingelsene for norsk sokkel**

Vi kan derfor prøve oss på et tredje scenario:

Veksten i skifergass skaffer for det meste sitt eget marked og gir også drahjelp til offshore gass. Oljeprisen stiger en stund raskere, nok til å stimulere til teknologiutvikling for arktisk og annen ukonvensjonell offshore olje som rykker frem foran oljesand m v, særlig fordi Norge har gått foran. Etter en periode med usikkerhet, øker igjen etterspørselen etter maritime tjenester.